

Når socialt udsatte bliver gamle



Christine E Swane Foto: Privatfoto



Dorte S. Andersen Foto: Privatfoto

Kronik af: Christine E. Swane og Dorte S. Andersen

Socialt udsatte er en sammensat gruppe, hvor nogle har overlevet et helt liv med sygdom, misbrug og fattigdom. Der er for lidt opmærksomhed på, at der også findes socialt udsatte og hjemløse gamle mennesker, skriver dagens kronikører

SOCIALT UDSATTE MENNESKER bliver gamle, allerede når de er i 50'erne og 60'erne. Derom vidner deres syge, svækkede kroppe og alt for tidlige død.

Derfor er det glædeligt, at Brugernes Bazar, der afholdes i Odense af Rådet for Socialt Udsatte, i år sætter fokus på disse menneskers svære livsvilkår med temaet "Når udsatte bliver gamle".

Der er politisk fokus på at hjælpe socialt udsatte unge og voksne midt i livet. Det bør der også være. Men der er for lidt opmærksomhed på, at der også findes socialt udsatte og hjemløse gamle mennesker, og at de har lige

så meget brug for en sammenhængende indsats i behandling, hjælp og støtte.

Noget tyder på, at vi vil komme til at se flere socialt udsatte gamle i fremtiden. Ifølge SFI's kortlægning af hjemløshed i Danmark er antallet af gamle hjemløse nemlig stigende. Aldersgruppen 50-59 år er fra 2009 til 2015 steget med hele 28 procent til i alt 950 personer. Heraf befinder 47 procent sig på herberger og forsorgshjem, mens 16 procent overnatter hos familie og venner. 13 procent sover på gaden.

Fra 2009 til 2015 udgør antallet af hjemløse på 60 år og derover stadig fem procent af det samlede antal hjemløse svarende til 300 personer, men flere lever nu på gaden.

Det relativt begrænsede antal gamle hjemløse hænger netop sammen med en høj dødelighed blandt hjemløse. Antallet begrænses også af, at nogle bor på plejehjem, herunder alternative plejehjem som Københavns Kommunes plejehjem for alkoholikere.

Trygfonden og SFI har i 2017 gennemført en undersøgelse af livsvilkår og social eksklusion i Danmark, Fællesskabsmålingen. Den viser, at fire procent af voksenbefolkningen fra 18 til 70 år kan betegnes som socialt udsatte. Disse mennesker kæmper med massive og komplekse problemer i forhold til fattigdom, psykiske lidelser, fysisk sygdom og mangel på nære sociale relationer og støttende netværk. Over halvdelen af dem føler sig holdt uden for samfundet, og de fleste føler sig ensomme.

Socialt udsatte gamle er en sammensat gruppe. Nogle har overlevet et helt liv med sygdom, misbrug og fattigdom. Andre har mistet fodfæstet undervejs i voksenlivet på grund af skilsmisse, arbejdsløshed, sygdom og tab – ofte flere kriser oven i hinanden. Står familien eller et stærkt netværk ikke klar til at gribe, havner nogle i usle livsomstændigheder, blandt andet i hjemløshed.

I Arbejde Adlers Hus, et multihus for socialt udsatte ældre, tager medarbejderne hånd om nogle af disse for tidligt gamle. Blandt andet driver huset en aflastningsafdeling i samarbejde med Københavns Kommune, hvor personer under 65 år kan få midlertidigt ophold, hvis de ikke kan være i deres eget hjem for eksempel efter et hospitalsophold.

CARLOS HISTORIE er et typisk eksempel: "Carlo" er en 58-årig mand, som henvises til aflastning efter hospitalsindlæggelse, fordi han er hjemløs og ikke kan tage vare på sig selv i den aktuelle situation. Han har brækket armen og har brud på kæben.

Carlo er tydeligt slidt af lang tids alkoholmisbrug og hjemløshed. Han er undervægtig og fremtræder fysisk og psykisk betydeligt ældre end sin kronologiske alder. Han er uddannet håndværker, men har i nogle år arbejdet som værtshustjener. Han har familie i provinsen, men angiver en ven som nærmeste pårørende.

Carlo har brug for hjælp til personlig hygiejne og påklædning, han skal have flydende kost, er i behandling for epilepsi og har brug for hjælp til at huske at tage sin medicin.

Under opholdet er Carlo meget hjælpsom over for sine medboere og vellidt af alle. Han får tiltrængt, nærende mad hver dag og pleje og omsorg. Alligevel er det svært at se, om han kommer sig, som månederne går, fordi hans fortsatte alkoholmisbrug belaster hans helbred.

Endelig får Carlo anvist en bolig. Men det viser sig, at han intet bohav har. Som mange andre socialt udsatte er han på vej ind i sin alderdom uden genstande, fotos eller andet, som han kan hæfte sin livshistorie op på.

Carlo flytter midlertidigt ud til sin ven med en plan om, at han skal flytte i sin egen lejlighed inden for kort tid. Men ny sygdom støder til, og planerne smuldrer. Carlo kan ikke blive hos vennen og ender med at genoptage sit

hjemløseliv, hvor han bor rundt omkring hos bekendte. Alkoholmisbruget fortsætter, og hans helbred forværres atter.

Carlos livssituation er på mange måder karakteristisk for socialt udsatte gamle.

For det første er han ældet, selvom 58 år ikke er nogen høj alder. Mange års misbrug har sat sit tydelige præg på helbred og udseende, og som mange andre socialt udsatte gamle har han flere sygdomme, heraf mindst én kronisk. Dertil kommer tilbagevendende skader som følge af beruselse.

For det andet er han socialt dårligt stillet og har kun et skrøbeligt netværk. Han har ingen bolig og er uden udsigt til arbejde og dermed en større indkomst. Kontanthjælpen kan kun lige holde ham flydende fra måned til måned, og der er ingen opsparing at trække på i den aktuelle krise.

Familien er langt væk og ikke til nogen støtte. Under Carlos ni måneder lange ophold i Arbejde Adlers Hus modtager han ingen familiebesøg. Også på dette punkt ligner hans livssituation mange andre udsatte gamles. De er temmelig alene i verden.

Over en lang årrække har Fonden Ensomme Gamles Værn gennemført og støttet forskning om socialt udsatte og hjemløse gamle menneskers liv. Det har vist sig, at disse tidligt gamle har brug for rolige, trygge steder at opholde sig – steder, der er meget forskellige fra herbergernes og gadens hårde liv, domineret af yngre og stærkere kræfter.

Arbejde Adlers Hus stræber efter at være sådan et sted. Et sted, hvor man kan komme sig og få tid til at orientere sig mod at skabe en alderdom i tryggere rammer.

Det kræver god pleje, omsorg, tid, tålmodighed og frem for alt en vedvarende helhedsorienteret indsats at rette et liv op efter mange år med misbrug, sygdom og svært belastede vilkår. Og det kræver meget af den enkelte selv.

Samfundet er imidlertid dårligt rustet til den langvarige, sammenhængende indsats, som komplekst belastede gamle har brug for. Det ses ofte, at tidligere beboere kommer på aflastningsophold igen og igen, fordi støtten omkring dem ikke er fintmasket nok. Helbredet nedbrydes atter, økonomien hænger i laser, misbruget genoptages, og eventuel ny sygdom eller skader medfører, at de bliver slået tilbage til start.

Arbejde Adlers Hus og Fonden Ensomme Gamles Værn slår til lyd for, at social- og sundhedssystemerne anerkender, at langvarigt belastede liv sjældent kan forandres af korte og ukoordinerede indsatser. Disse mennesker falder mellem alle stole i forhold til praktiserende læger, tandlæger, hospitaler, hjemmepleje og kommunale tilbud, boligudbud og arbejdsmarked med videre. De går for eksempel under radaren i forhold til forebyggende hjemmebesøg til ældre – de er hverken hjemme eller gamle nok.

Socialt udsatte gamle mennesker har brug for tilbud, som tager udgangspunkt i den enkeltes hele livssituation. Der må etableres flere, mere varierede tilbud, der kan rumme disse usædvanlige gamle, der er vant til at leve på kanten af samfundet. Steder, hvor man kan være sig selv i et hjørne efter mange års alenetilværelse, med invitationen til at blive en del af et fællesskab. Erfaringerne i værested og aflastningspladser i Arbejde Adlers Hus viser, at mange griber den udstrakte hånd, når de får tilstrækkelig tid til at få øje på den.